

MUHASEBE MESLEK MENSUPLARINDA STRESE NEDEN OLAN FAKTÖRLERİN İNCELENMESİ: YALOVA VE BİLECİK İLLERİ ÖRNEĞİ

Mustafa ZEYTİN*

Ahmet GÖKGÖZ**

ÖZET

Günümüz iş hayatının yoğun temposu, değişen çevre koşulları ve teknolojik gelişmeler bireyler üzerinde strese yol açmaktadır. Muhasebe meslek mensupları da bir çok meslek dalında olduğu gibi stres altında faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bunun nedenleri arasında muhasebe mesleği fonksiyonlarının fazlalığı ve ilgi çevresinin genişliği söylenebilir. Bu çalışmada, Bilecik ve Yalova illerinde muhasebe mesleğini sürdüren muhasebe meslek mensuplarında strese neden olan faktörlerin ağırlık derecesinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

Yapılan faktör analizi sonucunda uygulamaya katılan muhasebe meslek mensuplarında strese neden olan faktörler 3 grup altında toplanmış olup, bu faktörler de toplam varyansın %63'ünü açıklamaktadır. Yapılan analizler sonucunda; iş yükünün fazlalığı, tahsilatların zamanında yapılamaması, mevzuatın sık sık değişmesiyle gece gündüz çalışma zorunluluğu, meslektaşların daha ucuza defter tutması strese neden olan önemli faktörler olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe mesleği, muhasebe meslek mensubu, stres, mesleki stres.

THE ANALYSIS OF THE FACTORS LEADING TO STRESS FOR THE ACCOUNTANTS: YALOVA AND BİLECİK SAMPLES

ABSTRACT

Today's busy business tempo, changing environmental conditions and the technological progresses lead to stress. Like many other professions, those who work in accounting do their job under stress. Among the reasons of such a result in this profession are the large range of job activities and interest areas. In this study, it has been aimed to identify the factors for job stress in the professions of accounting in Yalova and Bilecik.

As a result of the factor analysis, the factors leading to stress has been gathered in 3 groups. These factors explain 63% of the total variation. The excessive work load, the payments not being done on time, frequents changes in the regulations and compulsory whole day work, some accountants' keeping books at low charges are the main factors leading to stress.

Key words: The profession of accountancy, accountant, stress, occupational stress.

* Öğretim Görevlisi, Bilecik Üniversitesi, Söğüt Meslek Yüksek Okulu, mustafa.zeytin@bilecik.edu.tr

** Öğretim Görevlisi, Yalova Üniversitesi, Yalova Meslek Yüksek Okulu, agokgoz@yalova.edu.tr

GİRİŞ

Latince’de “estricia”, eski Fransızca’da “estrece” olarak geçen stres, günümüzde günlük dilde çok sık karşılaşılan bir kelimedir. Modern dünyada farklı bilimler açısından farklı anlamlara gelen ve bireyde gerilim duygusu ön plana çıkaran stresin “stringere” sözcüğünden geldiği savunulmaktadır (Eren Gümüştekin ve Gültekin, 2010:3). 17. yüzyılda felaket, bela, musibet, dert, keder, elem gibi anlamlarda kullanılmış, 18. ve 19. yüzyıllarda kavrama yüklenen anlam değişmiş ve güç, baskı, zor gibi anlamlarda objelere, kişiye, organa veya ruhsal yapıya yönelik kullanılmıştır (Baltaş ve Baltaş, 2008:304).

Stres kavramı, yazında ilk defa 1936 yılında Hans Selye’nin yaptığı bir çalışmada kullanılmıştır. Selye’ye göre; stres, bireye yapılan etkilere spesifik olmayan tepkidir (Akat vd., 1997:354).

Stres, bireyin fizik ve sosyal çevredeki uyumsuz koşullar nedeniyle, bedensel ve psikolojik sınırlarının ötesinde harcadığı gayrettir (Cüceloğlu, 1994:321). Schermerhon’a göre stres, olağanüstü talepler, sınırlamalar veya fırsatlarla yüz yüze gelindiğinde birey tarafından yaşanan bir gerilim durumudur (Pehlivan, 1995:7). Kavramsal olarak stres ise, algılanan çevresel tehditlere bireyin fiziksel ve ruhsal bir tepki verme eylemi olarak tanımlanmaktadır (Özmutaf, 2006:75).

Çin uygarlığı içinde de stresin tanımı yapılmış stres kelimesi “tehlike” ve “fırsat” kelimelerinin sembollerinin karışımı olarak ifade edilmiştir. Stres bu iki kavramı paylaşmaktadır. Streste hem aşılması gereken zorluklar, hem de bu zorluklar ve gerginlikler aşıldığında elde edilecek yeni fırsatlar ve kazançlar bulunmaktadır (Eren Gümüştekin ve Gültekin, 2010:3).

Yüksek dozda stres, bireyin strese karşı hoşgörü düzeyinin düşük olması halinde bireyde kalp hastalığı, ülser, zihinsel rahatsızlık, düşük iş performansı, üretime karşı davranışta bulunma, sabotaj, işe devamsızlık etme ve işten ayrılma gibi olumsuz davranışlara yol açabilmektedir (Balıcı, 1993:315-316). Stres, örgütsel verimsizliğe, hastalıklar nedeniyle devamsızlığa, kalitenin düşmesine, endişenin artmasına, sağlık tedbirleri ile ilgili maliyetlerin artmasına neden olan bir faktördür (Gül, 2007:321). Bireyin işinde yaşadığı bu tür

---

rahatsızlıkların ve gösterdiği böylesi olumsuz davranışların bireye ve dolayısı ile örgütün etkililiğine olumsuz yansımaları olmaktadır (Balcı, 1993:316).

Stres, bireyler üzerinde etki yapan ve onların davranışlarını ve başka insanlarla olan ilişkilerini etkileyen bir konudur. Stres kendiliğinden oluşan bir konu olmayıp, çevrede meydana gelen değişimlerin bireyi etkilemesi sonucu oluşur ve zaman içerisinde etkisini gösterir (Güçlü, 2001:93). Şu da unutulmamalıdır; tıpkı aşırı stres gibi stresin yokluğu ya da orta düzeyin altında oluşu da bireyin üretken olmasını olumsuz yönde etkilemektedir (Balcı, 1993:316).

Stres içinde olan bir bireyde meydana gelen fizyolojik faaliyetler şu şekilde seyretmektedir (Mısırlı, 2004:121-122); kalp atışları artar, kan basıncı yükselir, terleme başlar, hızlı ve derin nefes alınır, midede asit salgılanması artar, kaslar gerilir, göz bebeklerinde büyüme görülür, ağız kurur, kan şekeri artar.

Erçen Yoğun'a (2007) göre stres süreci şu aşamalardan oluşmaktadır: Alarm aşaması stresle karşılaşılan ilk aşamadır. Bu aşamada birey stres karşısında direnme ya da kaçma kararı alır. Bu süreçte, bireyin solunum sıklığı, tansiyon, kalp atışları gibi fiziksel parametrelerinde önemli değişimler olur. Kalp atışları hızlanır, nefes alıp verme hızlanır ve kişiye bağlı olarak tansiyonu yükselir. İkinci aşama uyum/direnme aşamasıdır. Bu aşamada birey kendini toparlayarak stresin bedeninde yarattığı tahribatı gidermeye çalışır. Birey stresle başa çıktığında parasempatik sinir sistemi devreye girer ve sakinleşir. Bu aşamada kalp atışı, tansiyon durumu ve solunumu düzene girer, kas gerilimi azalır. Direnme aşamasında ise birey, stresle baş edebilmek için uğraş verir ve bu aşamada bireyin duygu ve davranışlarında değişiklikler oluşur. Uyum aşamasındaki gerilim kaynakları azalmadıkça bireyin gücü azalır ve bireyin davranışlarında ciddi derecede sapmalar oluşan hayal kırıklıklarının yaşandığı evreye geçilir. Eğer birey stresle baş edemezse, fiziksel güç tükenir ve tükenme aşamasına geçilir.

Günümüzde strese neden olan bir çok faktör bulunmaktadır. Strese neden olan faktörlere, stres kaynakları da denmektedir. İnsanların stres kaynakları, çoğu kez onların kişiliklerini ortaya çıkaran huyları, mizaçları, karakterleri ve yetenekleri olabilmektedir. Başka bir deyişle, stresin kaynağı bizzat bireyin kendi kişiliği olabilir (Eren Gümüştekin ve Gültekin, 2010:4). Stres kaynakları sadece bireysel stres kaynaklarından ibaret değildir. Örgütsel stres

kaynakları da mevcuttur. Örgütte çalışanlardan birinin yaşadığı stres diğer çalışanlara da zarar vermektedir (Dubrin, 1980; Steers, 1981). Bundan dolayıdır ki, örgütteki bir bireyde yaşanan stres, örgütün diğer bireylerinin de stres yaşamalarına neden olabilir.

Günlük hayatta stresin insan üzerindeki olumsuz etkilerini önlemek için çeşitli yöntemler uygulanmaktadır. Stresi önlemede ve yönetmede uygulanan bireysel yöntemler; dinlenme ve motivasyon, düzenli tatil yapma ve sağlık kontrolünden geçme, aerobik, egzersiz ve spor yapma, dengeli beslenme, hobiler, kişisel gelişim şeklinde sıralanabilir (Aydın, 2004:71). Karabağ'a (1999) göre ise stresten kurtulmanın yolları şöyle sıralanmıştır; yürüyüş yapmak, bir hayvan beslemek, yeni bir hobi edinmek, müzik dinlemek, masaj yaptıрма, bir arkadaşla konuşmak, bir aktivite planlamaktır. Mısırlı'ya (2004) göre ise stresi azaltmanın yolları şöyle belirtilmiştir; derin nefes alma, duruşunuzu rahatlatma, gülümseme, su içmek, rahatlamak için stresi açığa vurma, iş yaparken organize olma, olumlu düşünme ve olumlu konuşma, gerektiğinde hayır demeyi bilme, öfkeyi azaltma, başkalarına yardım etmeyi deneme, iş yükünü hafifletme, beslenmeye dikkat etme, yeterli ve düzenli uyumadır.

Günümüzde bütün bireyler az ya da çok stresle karşı karşıyadır ve stresten uzak kalmak artık imkânsızdır. Bu bağlamda her meslek belli ölçüde strese neden olmaktadır. Bunun yanında bazı meslekler az strese neden olmakta, bazıları ise daha fazla strese neden olmaktadır. Hargreaves'in (1999) çeşitli meslekler üzerinde gerçekleştirdiği bir araştırmada gardiyanlık, polis memurluğu, öğretmenlik, ambulans şoförlüğü, hemşirelik, doktorluk, itfaiyecilik, diş hekimliği, maden işçiliği, askerlik, aktörlük ve gazetecilik gibi mesleklerin en çok stresli meslekler olduğu; gökbilimcilik, güzellik uzmanlığı, çevrecilik, seracılık, kütüphanecilik, müzecilik, berberlik, spor kulübü yöneticiliği, göz doktorluğu ve din adamlığı gibi mesleklerin ise, en az stresli meslekler olduğu belirlenmiştir (Yıldırım, 2008:154).

Muhasebe fonksiyonlarının çeşitliliği ve ilgi çevresinin genişliği dikkate alındığında, muhasebecilik mesleğinin özelliği gereği; düşünsel bir faaliyete dayalı olması, devamlı dikkat gerektirmesi vb. nedenler onun stresli meslekler arasında yer almasına neden olmuştur. Bu durum muhasebe meslek elemanı açısından irdelendiğinde; özellikle çalışma ortamında yaşanan stres düzeyinin muhasebeciler üzerinde yoğun bir etki bıraktığı bilinen bir gerçektir (Yıldırım vd., 2004:2).

Hangi mesleğin daha stresli olduğunu tespit etmek için 250 meslek, mesleği icra edenler göz önünde bulundurularak değerlendirildiğinde; muhasebecilik mesleğinin, en stresli işler arasında 173. sırada ve stres oranı da %31,1 olarak yer aldığı görülmüştür (Robbins, 1998:653). Günümüzde böyle bir çalışmanın ülkemizde yapılması durumunda, aynı sonucu vermeyeceği açıktır. Özellikle ülkemizin stratejik konumu, yaşanan ekonomik ve politik belirsizlikler vb koşullar göz önünde bulundurulursa, muhasebecilerin daha yüksek stres oranına sahip oldukları ortaya çıkabilir (Yıldırım vd., 2004:11).

Bu çalışma, Yalova ve Bilecik illerinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarında, strese neden olan faktörlerin ağırlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla dönük olarak gerçekleştirilen bir araştırmadır.

I. LİTERATÜR TARAMASI

Literatürde farklı mesleklerde strese neden olan faktörlerin incelenmesi ekseninde bir çok çalışma bulunmaktadır. Fakat muhasebe meslek mensuplarının mesleki stres düzeyini etkileyen faktörlerin incelenmesi özelinde yapılan çalışma sayısı oldukça azdır.

Aydın'ın (2002) bankacılık mesleğinde stres kaynakları üzerine yaptığı çalışmasında, strese yol açan faktörleri şu şekilde sıralamıştır;

- Müşteri sayısından kaynaklanan iş yükü fazlalığı,
- İşlemleri yetiştirmede yaşanan zaman baskısı,
- Uzun ve belirsiz çalışma saatleri,
- Müşterilerle iletişimden kaynaklanan sorunlar,
- İşin aşırı dikkat gerektirmesi,
- Sorumlulukların ağırlığı,
- Kasanın tutmaması nedeniyle bankadan çıkamamak,
- Bilgisayar sistemindeki arızalar,
- Bilgisayar ile çalışma zorunluluğu,
- Sürekli çalan telefonlar,
- Çalışma ortamının ısı, ışık, temizlik ve dizayn sorunu,
- Dengesiz iş yükü dağılımı,

- Sosyal etkinliklere, aileye (özellikle de çocuklara) yeterince zaman ayırlamaması.
Yıldırım'ın (2008) muhasebe öğretim elemanları ve meslek mensuplarının mesleki stres düzeyi üzerine yaptığı bir araştırmada, muhasebe meslek mensupları ile muhasebe eğitimi veren öğretim elemanlarında iş stresin yüksek boyutta olduğu tespit edilmiştir.
Devine'in (1992) CPA firmalarında çalışan 1.000 meslektaş üzerinde yaptığı bir araştırmaya göre, muhasebecilerin %70'inin aşırı iş yükü nedeniyle stres içinde oldukları belirlenmiştir.

II. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu başlık altında çalışmanın amacı, evreni ve örneklemini, sınırlılığını, yöntemi ve çalışmada kullanılan tekniklere ilişkin bilgiler verilmiştir.

A. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, muhasebe meslek mensuplarında strese neden olan faktörlerin ağırlık düzeylerinin belirlenmesidir.

B. Araştırmanın Evreni ve Örneklemini

Bu araştırmanın evrenini, Yalova ve Bilecik illeri sınırları içerisinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensupları (Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir, Yeminli Mali Müşavir) oluşturmaktadır. Bu illerin özellikle seçilmesindeki amaç, sanayi ağırlıklı iller olması ve ülke ekonomisi içerisinde önemli bir yere sahip olmaları dolayısıyla, ithalat ve ihracat yapan işletmelerin yoğunluğu olup, bu kapsamda bu illerdeki meslek mensuplarının strese daha fazla maruz kalacağı düşüncesidir. Araştırma gerçekleştirilecek meslek mensuplarının seçiminde basit tesadüfî örneklem seçim yöntemi uygulanmıştır. Yalova ve Bilecik illerinin Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odaları'ndan (Mayıs 2010 tarihi itibarıyla) alınan bilgiye göre odaya kayıtlı 352 muhasebeci bulunmaktadır. Bu illerde faaliyet gösteren tüm meslek mensuplarına ulaşmanın mümkün olmadığından hareketle, seçilen basit tesadüfî örneklem kapsamında 250 meslek mensubu ile araştırma yapılması düşünülmüşse de, ancak 127 meslek mensubuna anket formları ulaştırılarak dönüşümü sağlanmıştır. Örneklem ana kütleyle %36 oranında temsil etmektedir.

C. Araştırmada Kullanılan Yöntem ve Teknik

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu düzenlenmiştir. Anket formları, daha sağlıklı sonuçlar alınması amacıyla, bizzat araştırmacı tarafından meslek mensuplarıyla yüz yüze görüşülerek doldurulmuştur. Uygulanan ve değerlendirmeye alınan anket sayısı 127'dir. Anket verileri istatistiksel paket programı SPSS 16.0 yardımı ile değerlendirilmiştir. Anket sonuçları tek grup t-testi'ne tabi tutularak geliştirilen hipotezlerin doğruluğu incelenmiştir. Ayrıca veri setinin faktör analizine uygun olup olmadığını test etmek için korelasyon ve KMO testleri yapılmıştır. Bu testler sonucunda veri seti faktör analizine uygun olduğu için analize tabi tutulmuştur. Ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının soruları doğru olarak cevaplandıkları kabul edilmiş, seçilen örnek kütlelerin, ana kütleyle anlamlı olarak yansıttığı, cevap verenlerin kesinlikle yönlendirilmediği varsayılmıştır.

D. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın amaçları çerçevesinde muhasebe meslek mensupları ile yüz yüze görüşmeler, literatürde yapılan çalışmaların incelenmesi sonucu geliştirilen hipotezler şu şekildedir;

H₁ : Muhasebe mesleğinde iş yükünün fazlalığı strese neden olan önemli bir etkidir.

H₂ : Muhasebe mesleğinde tahsilatların zamanında yapılamaması strese neden olan önemli bir etkidir.

H₃ : Muhasebe mesleğinde mevzuatların sık sık değişmesi sonucu gece gündüz çalışmak zorunda kalınması strese neden olan önemli bir etkidir.

H₄ : Muhasebe mesleğinde, meslek mensubunun kendisi ve ailesine ayıracak zamanın azlığı strese neden olan önemli bir etkidir.

H₅ : Muhasebe mesleğinde meslektaşların daha ucuza defter tutması strese neden olan önemli bir etkidir.

H₆ : Muhasebe mesleğinde gelirin azlığı strese neden olan önemli bir etkidir.

H₇ : Muhasebe mesleğinde yükselmenin zorluğu strese neden olan önemli bir etkidir.

H₈ : Muhasebe mesleğindeki gelişme ve değişimleri izleyememe strese neden olan önemli bir etkidir.

H₉ : Muhasebe mesleğinde yükselmek için her düzeyde sınava girilme zorunluluğu strese neden olan önemli bir etkidir.

H₁₀: Muhasebe mesleğinde mesleki etik kuralları ile mükellefin istekleri arasında kalınması strese neden olan önemli bir etkidir.

H₁₁ : Muhasebe mesleğinde işsiz kalma korkusu strese neden olan önemli bir etkidir.

H₁₂ : Muhasebe mesleğinin toplumdaki statüsü strese neden olan önemli bir etkidir.

H₁₃: Muhasebe mesleğinde mükellefleri kaybetme korkusu strese neden olan önemli bir etkidir.

H₁₄ : Muhasebe mesleğinde gelişen muhasebe paket programlarına uyum sağlayamama strese neden olan önemli bir etkidir.

H₁₅ : Muhasebe mesleğinde alınan eğitimin yetersizliği strese neden olan önemli bir etkidir.

H₁₆ : Muhasebe mesleğinde icra edilen işin monoton ve değişime kapalı olması strese neden olan önemli bir etkidir.

III. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının demografik özellikleri hakkındaki bilgiler tablolar yardımıyla aşağıda verilmiştir.

Tablo 1: Ankete Katılan Muhasebe Meslek Mensuplarının Unvanlarına Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
SM	33	26,0	26,0	26,0
SMMM	94	74,0	74,0	100,0
YMM	0	0,0	0,0	100,0
Toplam	127	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan 127 kişi unvanlarına göre incelendiğinde %26'sı Serbest Muhasebeci, %74'ü Serbest Muhasebeci Mali Müşavir olarak faaliyette bulunmaktadır. Yalova ve Bilecik illerinde faaliyet gösteren Yeminli Mali Müşavir bulunmadığı için anket yapılamamıştır.

Tablo 2: Ankete Katılan Muhasebe Meslek Mensuplarının Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kadın	28	22,0	22,0	22,0
Erkek	99	78,0	78,0	100,0
Toplam	127	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının Tablo-2’de de görüldüğü gibi %22’si kadın, %78’i erkektir.

Tablo 3: Ankete Katılan Muhasebe Meslek Mensuplarının Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evli	108	85,0	85,0	85,0
Bekar	19	15,0	15,0	100,0
Toplam	127	100,0	100,0	

Tablo-3’de de görüldüğü gibi ankete katılanların %85’i evli, %15’i bekârdır.

Tablo 4: Ankete Katılan Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaşlara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
21-30	8	6,3	6,3	6,3
31-40	57	44,9	44,9	51,2
41-50	36	28,3	28,3	79,5
51-60	20	15,7	15,7	95,3
61 ve üzeri	6	4,7	4,7	100,0
Toplam	127	100,0	100,0	

Araştırmaya katılanların %6,3’ü 21-30 yaş arasında, %44,9’u 31-40 yaş arasında, %28,3’ü 41-50 yaş arasında, %15,7’si 51-60 yaş arasında ve %4,7’si ise 61 yaş ve üzerinde yer almaktadır.

Tablo 5: Ankete Katılan Muhasebe Meslek Mensuplarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Ortaöğretim	15	11,8	11,8	11,8
Ön Lisans	20	15,7	15,7	27,6
Lisans	88	69,3	69,3	96,9
Lisans Üstü	4	3,1	3,1	100,0
Toplam	127	100,0	100,0	

Araştırmaya katılanların eğitim seviyesi, %11,8'i ortaöğretim, %15,7'si ön lisans, %69,3'ü lisans ve %3,1'i de lisans üstü şeklindedir.

Tablo 6: Ankete Katılan Muhasebe Meslek Mensuplarının Aylık Gelir Durumlarına Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1.000 TL'den az	10	7,9	8,1	8,1
1.001-1.500 TL arası	20	15,7	16,3	24,4
1.501-2.000 TL arası	36	28,3	29,3	53,7
2.001-2.500 TL arası	13	10,2	10,6	64,2
2.501-3.000 TL arası	18	14,2	14,6	78,9
3.001 TL ve fazlası	26	20,5	21,1	100,0
Cevapsız	4	3,1		
Toplam	127	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının gelir durumları, %8,1 1.000 TL'den az, %16,3 1.001-1.500 TL arası, %29,3 1.501-2.000 TL arası, %10,6 2.001-2.500 TL arası, %14,6 2.501-3.000 TL arası ve %21,1 3.001 TL ve fazlası şeklindedir.

Tablo 7: Ankete Katılan Muhasebe Meslek Mensuplarının Çalışma Yıllarına Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
5 yıldan az	20	15,7	15,7	15,7
6-10 yıl arası	25	19,7	19,7	35,4
11-15 yıl arası	30	23,6	23,6	59,1
16-20 yıl arası	17	13,4	13,4	72,4
21-25 yıl arası	13	10,2	10,2	82,7
26 yıldan fazla	22	17,3	17,3	100,0
Toplam	127	100,0	100,0	

Tablo-7'de de görüldüğü gibi muhasebe meslek mensuplarının %15,7'sinin 5 yıldan az, %19,7'sinin 6-10 yıl arası, %23,6'sının 11-15 yıl arası, %13,4'ünün 16-20 yıl arası, %10,2'sinin 21-25 yıl arası ve %17,3'ünün ise 26 yıldan fazla tecrübeye sahip olduğu şeklindedir.

Tablo 8: Ankete Katılan Muhasebe Meslek Mensuplarının Çalışma Şekillerine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Bağımsız	116	91,3	91,3	91,3
Şirkete Bağlı	7	5,5	5,5	96,9
Bir Muhasebecinin Yanında	4	3,1	3,1	100,0
Toplam	127	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının %91,3'ü bağımsız, %5,5'i şirkete bağlı ve %3,1'i bir muhasebecinin yanında çalıştığı görülmektedir.

Muhasebe meslek mensuplarında strese neden olan faktörlere ilişkin test sonuçları Tablo-9'da verilmiştir. Hipotezleri test etmek amacıyla "tek grup t-testi" kullanılmış olup, $\alpha = 0,05$ ve test değeri olarak ortak değer olan -3- alınmıştır.

Tablo 9: Muhasebe Mesleğinde Strese Neden Olan Faktörler İle İlgili Hipotezlerin t-testi Tablosu

	N	Ortalama	Standart Sapma	t değeri	P	Sonuç
SF1	124	4,2419	,91395	15,132	,000	Kabul
SF2	124	4,2258	1,13222	12,056	,000	Kabul
SF3	122	4,2213	,84806	15,907	,000	Kabul
SF4	123	3,7886	1,14700	7,625	,000	Kabul
SF5	122	3,8607	1,35033	7,040	,000	Kabul
SF6	122	3,3607	1,25353	3,178	,002	Kabul
SF7	123	2,7642	1,44336	-1,812	,073	Ret
SF8	121	3,0496	1,30289	,419	,676	Ret
SF9	123	2,8618	1,53284	-1,000	,319	Ret
SF10	123	3,2195	1,44027	1,690	,094	Ret
SF11	122	2,0984	1,20885	-8,238	,000	Kabul
SF12	123	2,5447	1,35654	-3,722	,000	Kabul
SF13	121	2,2479	1,33717	-6,187	,000	Kabul
SF14	123	1,9919	1,30256	-8,584	,000	Kabul
SF15	122	2,0246	1,24955	-8,622	,000	Kabul
SF16	120	2,4083	1,34412	-4,822	,000	Kabul

Not: Anketin ölçeği; (1) Hiç stres yaratmıyor, (2) Az derecede stres yaratıyor, (3) Orta derecede stres yaratıyor, (4) Yüksek derecede stres yaratıyor, (5) Çok yüksek derecede stres yaratıyor şeklindedir. Anketteki faktörler gereksiz tekrardan kaçınmak amacıyla SF1, SF2 şeklinde kod verilmiştir. Ayrıca uygulanan anket formu Ek-1’de verilmiştir.

Tablo-9’da da görüldüğü gibi araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarında strese neden olan faktörler ile ilgili hipotezlerden 4 tanesi ret edilmiştir. Diğer hipotezler kabul edilmiştir. Test sonuçlarına göre “iş yükünün fazlalığı”, “tahsilatların zamanında yapılamaması”, “mevzuatın sık sık değişmesiyle gece gündüz çalışma zorunluluğu”, “kendisine, ailesine ayrılacak zamanın azlığı”, “meslektaşların daha ucuza defter tutması”, “gelirin azlığı”, “işsiz kalma korkusu”, “mesleğin toplumdaki statüsü”, “mükellefleri kaybetme korkusu”, “gelişen muhasebe paket programlarına uyum sağlayamama”, “alınan eğitimin yetersizliği” ve “yapılan işin monoton ve değişime kapalı olması” muhasebe mesleğinde strese neden olan önemli faktörlerdir.

Bunun yanında “meslekteki gelişme ve değişimleri izleyememe”, “meslekte yükselmenin zorluğu”, “meslekte yükselmek için her düzeyde sınava girilme zorunluluğu” ve “mesleki etik kuralları ile mükellefin istekleri arasında kalınması” istatistikî analizleri sonucu önemli faktör olarak görülmemiştir.

Tablo 10: KMO ve Bartlett Testi Tablosu

Kaiser-Meyer-Olkin	Örnekleme Yeterlilik Testi	0,808
Bartlett Testi	Ki-Kare	994,239
	sd	120,000
	Anlamlılık	0,000

Faktör analizine geçmeden önce ilgili verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını test etmek için KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) testi yapılmıştır. Yapılan analizde KMO değeri 0,808 olarak bulunmuştur. Bulunan bu değer olması gereken minimum değer olan 0,50’nin üzerinde çıktığı ve 1’e yakın olduğu için verilerin faktör analizine uygun bir veri seti olduğunu göstermektedir. Anlamlılık değeri (sig) 0 çıkmıştır. Bunun anlamı bu veri seti ile faktör analizi yapılabilmektedir.

Tablo 11: Anti-Image Korelasyon Tablosu

	SF1	SF2	SF3	SF4	SF5	SF6	SF7	SF8	SF9	SF10	SF11	SF12	SF13	SF14	SF15	SF16
SF1	,718^a	-,152	-,071	-,474	,234	-,146	-,099	-,050	-,085	-,186	-,052	-,029	,141	,242	-,253	-,006
SF2	-,152	,650^a	-,403	,197	-,483	,128	-,209	,031	,193	-,098	,145	,145	-,084	-,162	-,005	,130
SF3	-,071	-,403	,610^a	-,348	,208	-,047	,055	-,169	-,104	,162	-,137	-,110	,045	,067	,082	,073
SF4	-,474	,197	-,348	,627^a	-,184	-,128	-,016	,135	,132	-,070	,092	,041	-,012	-,127	,117	-,190
SF5	,234	-,483	,208	-,184	,701^a	-,424	,148	-,161	-,288	-,220	-,077	-,127	,117	,150	-,058	,138
SF6	-,146	,128	-,047	-,128	-,424	,816^a	-,211	-,227	,232	,169	-,042	-,032	-,091	-,012	,007	-,008
SF7	-,099	-,209	,055	-,016	,148	-,211	,832^a	-,191	-,365	,093	-,181	-,378	,151	-,209	,224	-,050
SF8	-,050	,031	-,169	,135	-,161	-,227	-,191	,896^a	-,194	-,307	,132	,188	-,111	-,030	-,073	-,069
SF9	-,085	,193	-,104	,132	-,288	,232	-,365	-,194	,875^a	-,181	,046	,055	-,107	-,112	-,017	-,102
SF10	-,186	-,098	,162	-,070	-,220	,169	,093	-,307	-,181	,878^a	-,207	-,033	-,003	,077	-,018	-,050
SF11	-,052	,145	-,137	,092	-,077	-,042	-,181	,132	,046	-,207	,862^a	,055	-,507	-,014	,002	-,127
SF12	-,029	,145	-,110	,041	-,127	-,032	-,378	,188	,055	-,033	,055	,757^a	-,276	,222	-,332	,107
SF13	,141	-,084	,045	-,012	,117	-,091	,151	-,111	-,107	-,003	-,507	-,276	,847^a	-,351	,044	-,008
SF14	,242	-,162	,067	-,127	,150	-,012	-,209	-,030	-,112	,077	-,014	,222	-,351	,800^a	-,663	-,060
SF15	-,253	-,005	,082	,117	-,058	,007	,224	-,073	-,017	-,018	,002	-,332	,044	-,663	,804^a	-,275
SF16	-,006	,130	,073	-,190	,138	-,008	-,050	-,069	-,102	-,050	-,127	,107	-,008	-,060	-,275	,914^a

Faktör analizine başlamadan önce muhasebe meslek mensuplarında strese neden olan faktörlerin kendi aralarında korelasyonu incelenmiş ve Tablo-11'de görüldüğü gibi bazı

faktörler arasında yüksek derecede korelasyon olduğu görülmektedir. Faktörlerin (a) değerlerine bakıldığında hepsinin %50'nin üzerinde olduğu için faktör analizi bakımından her bir maddenin açıklayıcılığı iyi durumdadır.

Yapılan faktör analizi sonucu Tablo-12'de görüldüğü gibi muhasebe meslek mensuplarında strese neden olan faktörleri 3 grup altında toplamak mümkün olmuştur.

Tablo 12: Toplam Varyans Açıklama Tablosu

Faktörler	İlk Öz Değer			Ortaya Çıkan Faktörlerin Toplam Yükleri		
	Toplam	Varyans Yüzdesi	Kümülatif Yüzde	Toplam	Varyans Yüzdesi	Kümülatif Yüzde
1	6,362	39,761	39,761	6,362	39,761	39,761
2	2,396	14,974	54,735	2,396	14,974	54,735
3	1,391	8,693	63,427	1,391	8,693	63,427
4	,938	5,862	69,289			
5	,831	5,192	74,481			
6	,689	4,308	78,789			
7	,616	3,851	82,640			
8	,593	3,705	86,345			
9	,435	2,719	89,064			
10	,393	2,457	91,521			
11	,359	2,242	93,763			
12	,295	1,844	95,607			
13	,238	1,485	97,092			
14	,217	1,357	98,449			
15	,148	,925	99,375			
16	,100	,625	100,000			

Analiz sonucu 3 faktör oluşturulmuş ve bu faktörler de toplam varyansın %63'ünü açıklamaktadır. En fazla birinci faktör açıklamıştır.

Tablo 13: Matris Bileşenleri Tablosu

	Bileşenler		
	1	2	3
SF5	,554		
SF6	,586		
SF7	,764		
SF8	,789		
SF9	,789		
SF10	,690		
SF11	,715		
SF12	,553		
SF13	,743		
SF14	,752		
SF15	,757		
SF16	,626		
SF1		,537	
SF2		,474	
SF3		,626	
SF4			,595

Tablo-13’de görüldüğü gibi faktör analizi sonucu uygulamaya katılan muhasebe meslek mensuplarında strese neden olan faktörler 3 grup altında toplanmış olup, bu faktörler de Tablo-12’de görüldüğü gibi toplam varyansın %63’ünü açıklamaktadır. Oluşturulan gruplar arasında en fazla açıklayıcılığa sahip birinci gruptur. En fazla açıklayıcılığı olan birinci grup, “meslektaşların daha ucuza defter tutması”, “gelirin azlığı”, “meslekte yükselmenin zorluğu”, “meslekteki gelişme ve değişimleri izleyememe”, “meslekte yükselmek için her düzeyde sınava girilme zorunluluğu”, “mesleki etik kuralları ile mükellefin istekleri arasında kalınması”, “işsiz kalma korkusu”, “mesleğin toplumdaki statüsü”, “mükellefleri kaybetme korkusu”, “gelişen muhasebe paket programlarına uyum sağlayamama”, “alınan eğitimin yetersizliği” ve “yapılan işin monoton ve değişime kapalı olması” gibi faktörleri içermektedir. İkinci grupta, “iş yükünün fazlalığı”, “tahsilatların zamanında yapılamaması” ve “mevzuatın sık sık değişmesiyle gece gündüz çalışma zorunluluğu” faktörleri; üçüncü grupta ise “kendisine, ailesine ayrılacak

zamanın azlığı” faktörü yer almaktadır. Faktör analizi ile belirlenen 16 faktör, anlamlı 3 faktöre indirgenmiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Günümüzde bütün bireyler az ya da çok stresle karşı karşıyadır ve stresten uzak kalmak artık imkânsızdır. Bu bağlamda her meslek belli ölçüde strese neden olmaktadır. Bunun yanında bazı meslekler az strese neden olmakta, bazıları ise daha fazla strese neden olmaktadır. Muhasebe fonksiyonlarının çeşitliliği ve ilgi çevresinin genişliği dikkate alındığında, muhasebecilik mesleğinin özelliği gereği; düşünsel bir faaliyete dayalı olması, devamlı dikkat gerektirmesi vb. nedenler onun stresli meslekler arasında yer almasına neden olmuştur. Bu durum muhasebe meslek elemanı açısından irdelendiğinde; özellikle çalışma ortamında yaşanan stres düzeyinin muhasebeciler üzerinde yoğun bir etki bıraktığı bilinen bir gerçektir (Yıldırım vd., 2004:2).

Halen Yalova ve Bilecik illerinde faaliyet gösteren 127 muhasebe meslek mensubu üzerinde yapılan anket çalışmasında muhasebe meslek mensuplarında strese neden olan faktörlerin önem derecesi tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan bu çalışmada, muhasebe mesleğinde strese neden olduğu düşünülen 16 faktörün, istatistiki olarak ortalamalarına bakıldığında muhasebe mesleğinde strese neden olan en önemli faktörler önem sırasına göre şunlardan oluşmaktadır;

- İş yükünün fazlalığı,
- Tahsilatların zamanında yapılamaması,
- Mevzuatın sık sık değişmesiyle gece gündüz çalışma zorunluluğu,
- Meslektaşların daha ucuz defter tutması,
- Kendisine, ailesine ayrılacak zamanın azlığı,
- Gelirin azlığı faktörleri oluşturmaktadır.

Anket sonuçlarına göre muhasebe mesleğinde strese neden olan faktörlerden en önemsiz görülenler, “gelişen muhasebe paket programlarına uyum sağlayamama”, “alınan eğitimin yetersizliği” ve “işsiz kalma korkusu” faktörleridir.

KAYNAKÇA

- AKAT, İ., G. BUDAK ve G. BUDAK (1997), *İşletme Yönetimi*, İzmir.
- AYDIN, Ş. (2004) “Örgütsel Stres Yönetimi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.VI, S.3,İzmir
- AYDIN PEHLİVAN, İ. (2002), *İş Yaşamında Stres*, Ankara: Pegem A Yayınları
- BALTAŞ, Z. ve A. BALTAŞ (2008), *Stres ve Başa Çıkma Yolları*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 25. Basım.
- BALCI, A. (1993), “Üniversite Öğretim Elemanının İş Stresi Örneği”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt 26, Sayı 1.
- CÜCELOĞLU, D. (1994), *İnsan ve Davranış Psikolojisinin Temel Kavramları*, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- DEVINE, N.E. (1992), *CPAs and the future: what's in the cards?* , Outlook, 59/4:6-13.
- DUBRIN, A. (1980), *Effective Business Psychology*, Virginia: Reston Pub.Com.Inc.
- EREN GÜMÜŞTEKİN, G. ve F. GÜLTEKİN (2010), “Stres Kaynakları İle Kariyer Yönetimi Etkileşimi: Borsa Aracı Kurum Çalışanları Üzerinde Bir Uygulama”, *Akademik Bakış Dergisi*, <http://www.akademikbakis.org/20/02.pdf> (Erişim Tarihi: 24.06.2010)
- GÜÇLÜ, N. (2001), “Stres Yönetimi”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.XXI, S.1, s.91-109.
- GÜL, H. (2007), “İş Stresi, Örgütsel Sağlık ve Performans Arasındaki İlişkiler: Bir Alan Araştırması”, *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Aralık.
- KARABAĞ, A. (1999), *Sekreterin Kılavuzu*, İstanbul: Akba Yayıncılık,
- MISIRLI, İ. (2004), *Genel ve Teknik İletişim*, Ankara: Detay Yayıncılık, 2. Baskı.
- ÖZMUTAF, N. M. (2006), “Örgütlerde İnsan Kaynakları ve Stres: Ampirik Bir Yaklaşım”, *Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi*, C.XXIII, S.1-2, s.75-81.
- PEHLİVAN, İ. (1995), *Yönetimde Stres Kaynakları*, Ankara: Personel Geliştirme Merkezi Yayınları.
- STEERS, R. (1981), *Introduction to Organizational Behavior*, Scot, Foresman and Company, Illinois.

- YILDIRIM, S. (2008), “Muhasebe Öğretim Elemanları ve Meslek Mensuplarının Mesleki Stres Düzeyi Üzerine Bir Araştırma”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı 38, Nisan.
- YILDIRIM, O., F. TEKTÜFEKÇİ ve Y.C. ÇUKACI (2004), “Modern Toplum Hastalığı: Stres ve Muhasebe Meslek Elemanı Üzerindeki Etkileri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2.
- YOĞUN ERÇEN, A.E. (2007), “Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri: Mersin İlinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 3, Sayı 34.

Ek-1: Anket Örneği

Sayın Muhasebe Meslek Mensubu,

Bilecik ve Yalova İllerinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensupları üzerinde, muhasebe mesleğinde strese neden olan faktörlerin önem derecesini tespit etmeye yönelik bir araştırma yapıyoruz. Akademik amaçlı yapılan bu çalışmaya vereceğiniz destek bizler için önemlidir. Bulgu ve sonuçların akademik dergilerde yayınlanması planlanmaktadır. Anketimize katılarak çalışmamıza katkıda bulunacağınızı umar, teşekkür ederiz. Saygılarımızla...

1. Genel ve Demografik Sorular

- Muhasebe Meslek Mensubu Olarak Unvanınız:

( ) SM   ( ) SMMM   ( ) YMM

- Cinsiyetiniz:

( ) Kadın   ( ) Erkek

- Medeni Haliniz:

( ) Evli   ( ) Bekar

- Yaşınız:

( ) 21-30   ( ) 31-40   ( ) 41-50

( ) 51-60   ( ) 61 ve üzeri

- Eğitim Düzeyiniz

( ) Ortaöğretim   ( ) Ön Lisans   ( ) Lisans   ( ) Lisansüstü

- Gelir Düzeyiniz (TL cinsinden)

- ( ) 1.000'den az ( ) 1.001 – 1.500 ( ) 1.501 – 2.000
( ) 2001 – 2.500 ( ) 2501 – 3.000 ( ) 3.000'den fazla

- Meslekteki Yılıınız:

- ( ) 5 yıldan az ( ) 6 – 10 yıl arası ( ) 11 – 15 yıl arası ( ) 16 - 20 yıl arası
( ) 21 – 25 yıl arası ( ) 26 yıldan fazla

- Çalışma Şekliniz:

- ( ) Bağımsız ( ) Şirkete bağlı ( ) Bir muhasebecinin yanında.

2. Aşağıda yer alan her bir faktörün sizde stres yaratma derecesini, ilgili yere X yazmak suretiyle belirtiniz.

No	FAKTÖRLER	(1) Hiç Stres Yaratmıyor	(2) Az Derecede Stres Yaratıyor	(3) Orta Derecede Stres Yaratıyor	(4) Yüksek Derecede Stres Yaratıyor	(5) Çok Yüksek Derecede Stres Yaratıyor
1	İş yükünün fazlalığı					
2	Tahsilatların zamanında yapılamaması					
3	Mevzuatın sık sık değişmesiyle gece gündüz çalışma zorunluluğu					
4	Kendisine, ailesine ayrılacak zamanın azlığı					
5	Meslektaşların daha ucuza defter tutması					
6	Gelirin azlığı					
7	Meslekte yükselmenin zorluğu					
8	Meslekteki değişme ve gelişmeleri izleyememe					
9	Meslekte yükselmek için her düzeyde sınava girilme zorunluluğu					
10	Mesleki etik kuralları ile mükellefin istekleri arasında kalınması					
11	İşsiz kalma korkusu					
12	Mesleğin toplumdaki statüsü					

13.	Mükellefleri kaybetme korkusu					
14.	Gelişen muhasebe paket programlarına uyum sağlayamama					
15.	Alınan eğitimin yetersizliği					
16.	Yapılan işin monoton ve değişime kapalı olması					